

Zoran Horvatić

Centar za konciliska istraživanja, dokumentaciju i informacije »Kršćanska sadašnjost« iz Zagreba ponovo započinje s izdavanjem svog renomiranog časopisa *Svesci*. U 1974. godini izašao je četverobroj *Svezaka* u kojemu najznačajnije mjesto zauzima prikaz Ljudevita Plačka o opsežnoj, ali i nedovoljno poznatoj anketi sprovedenoj među katoličkim svećenicima u SFR Jugoslaviji. Osim te opsežne analize *Svesci* donose i nekoliko radova u kojima prevladavaju antropološke preokupacije. To su radovi o *karizmi i instituciji*, zatim zanimljiv članak o jednom moralnom problemu izražen u t. zv. *prigovoru savjesti* te jedan drugi prilog također etičkog karaktera: *Liječnik i budućnost — rezignacija ili svladavanje*.

Prije negoli se osvrnemo na glavnu temu ovog četverbroja — anketu o svećenicima i njihovim problemima — reći ćemo nešto i o spomenutim radovima. Prvi članak o *karizmi i instituciji* nastoji razjasniti osnovne značajke odnosa karizme i institucije. Skicirajući ukratko presjek razvoja tih odnosa člankopisac E. D. O'Connor ističe da je Rimokatolička crkva negdje od 1967. godine svesrdno prihvatila karizmatsku obnovu iako sama pojava karizme nije vezana uz nju. Naime, karizmatska obnova započela je u američkim protestantskim krugovima, a poslije se najjasnije očitovala u t. zv. »Pentekostnom pokretu« i u »Karizmatskoj obnovi«.

Pojava karizme značila je u neku ruku i pokušaj nijekanja osnovnih načela institucionalizacije Crkve. Protekli je period, kada je riječ o odnosu karizme i crkvene institucije, obilježen stalnim naporima da jedna drugu niječu ili, s druge strane, da se prevlada i ukloni napetost između njih.

Ono po čemu se ovaj rad razlikuje od ostalih radova i tumačenja odnosa karizme i institucije jest novo tumačenje tih odnosa. Bit člankopiševa izlaganja leži u nastojanju da pomiri ili prevlada na protuslovlja; on nastoji ukazati na činjenicu da je i »karizma i institucija neophodna za Crkvu« kao i to da »zdravo i snažno kršćanstvo nikako ne idu za tim da uklone napetost između ta dva pola, nego da se među njima zadrži živa ravnoteža. Karizma i institucija mogu se usporediti kao sok i žile stabla: bez soka nema života, bez žila nema stabla (str. 4). Dakle, nema bitnih protuslovlja između karizme (shvaćene kao spontani pokret) i crkvene institucije. A da to postaje sve više samo tehničko pitanje, pokazuju i sve veća međusobna približavanja pristaša *karizme i crkvene institucije*.

Drugi prilog *Svezaka* posvećen je moralnom problemu izražen u sve poznatijem t. zv. *Prigovoru savjesti*. Riječ je o nekim općim aspektima mogućnosti izražavanja tog prigovora, a posebno o njegovu učinku i mogućnostima u nekim vojnim činima. Radi se, prije svega, o moralnom odnosu prema prihvaćanju ili odbijanju naredaba koje se u bilo kakvoj vezi s uništavanjima i razaranjima. Dužnost je, ali i pravo osobe da sluša vlastitu savjest, da izrazi prigovor, da taj prigovor i ostvari ako je ono što mora činiti u suprotnosti s osnovnim moralnim načelima. Osobito se to odnosi na ubijanje i uništavanje. Osoba, naime, ima pravo odbiti sve naredbe koje joj nalažu ono što nije u skladu s njezinom vlastitom savjesti. Stajalište Crkve prema ovom problemu mijenja se tijekom povijesti: od početnog stanovišta koje je zabranjivalo bilo kakvo sudjelovanje vjernika u ratnim pohodima, razaranju i ubijanju (to je razdoblje prije Konstantinova edikta) preko odobravanja t. zv. »pravednih ratova«, čiji su tumači i zagovornici bili Augustin, T. Akvinski i drugi, do današnjeg, suvremenog stanovišta Crkve koje se uglavnom može svesti na zahtjeve da se svi svjetski problemi rješavaju miroljubivim putem.

U ovom prilogu ima i niz drugih zanimljivosti i moralnih dilema koje pobuđuju i potiču razmišljanja svakog čitatelja te ostavljaju snažan dojam i uvje-

renje da su t. zv. prigovarači savjesti ponekad snažniji i od samog oružja te bilo koje druge sile.

Vrlo vrijedan prilog ovog četverbrojca predstavlja rad M. P. Engelmeiera *Liječnik i budućnost — rezignacija ili svladavanje*. Vrijednost ovog članka ogleda se prije svega u aktualnosti teme kao i u samom sadržaju i pristupu proučavanja ovoga problema. Naime, problem suvremene medicinske znanosti postaje sve zanimljiviji ne samo za same liječnike nego i za niz drugih znanosti, na pr., za pravnu znanost, etiku itd., i to iz vrlo različitih pobuda i kutova gledanja. Zanimljivo je u ovom prilogu pitanje: kada zapravo čovjek prestaje biti čovjekom, ili pak, koliko mu se može dodati ili oduzeti, a da ipak ostane čovjekom? Misli se tu svakako na sve veće mogućnosti kirurgije i farmakologije, t. j. na sve veću primjenu i mogućnosti primjene psihofarmaka. Upotreba najrazličitijih opojnih sredstava zbog t. zv. »bježanja« od stvarnosti i njezinih problema dovodi do izuzetnih razaranja ličnosti, do gubljenja identiteta, do toga da se bez tih sredstava jednostavno ne može više živjeti. Kirurgija dodaje ili oduzima već prema potrebama, a to će u skoroj budućnosti moći još i više postavljajući pred suvremenu etičku znanost pitanje: dokle se ovako može ići?

Mnogi pribjegavaju jednostavnom odgovoru misleći da sve to tako mora biti, a da su sva pitanja samo »moraliziranja«. Što se pak tiče upotrebe »opojnih sredstava«, misle da su opravdana sve dotle dok politika, religija itd. ne dadnu zadovoljavajuće odgovore na osnovna pitanja bivstvovanja.

Vrijedno je pročitati ovaj prilog upravo zbog toga što se pisac ne slaže s takvim i sličnim mišljenjima, što iznosi niz dokaza koji osporavaju navedena mišljenja i svoju kritičku prosudbu navedenih problema, ne umanjujući istodobno značaj suvremene medicinske znanosti, nego naprotiv ukazujući na njezine pozitivne vrijednosti i velike mogućnosti. Pitanje je samo što će i kako će čovjek izabrati jer je jedino njemu dano »da prosuđuje i vrši izbor«.

Svećenička anketa (Vijeća za kler BKJ — 1971) Ljudevita Plačka, kako smo već na početku kazali, središnja je tema ovoga četverbrojca. No nije to cjelokupan materijal niti je to potpun prikaz dobivenih rezultata te opširne ankete koja je zacijelo zanimljiva i za izvanckvene krugove. Nećemo ovdje iznositi nikakve kritičke primjedbe. Želimo jednostavno još jedanput ukazati na neke rezultate, osobito na one koji su nam se učinili zanimljivim. Clankopisac smatra da će ova anketa s velikom vjerojatnošću ukazati na neke posebnosti stavova svećenika prema sadašnjim crkvenim strukturama, prema onima koje tek nastaju, prema odnosu u biskupijama i redovničkim zajednicama, kao što će ukazati na stajalište svećenika prema njihovom odgoju i izobrazbi, celibatu, zalaganju i uloženom trudu, te o nizu drugih problema. Bit će to, po svemu sudeći, skica opće situacije svećenika u nas.

Prvo što nas zanima a i što je po sebi zanimljivo jest pitanje tko su zapravo današnji svećenici. Odgovor i nije tako jasan kako bi nam se to na prvi pogled moglo učiniti. Istina je da su i svećenici izvjestan »odraz« socijalne strukture određenog područja, ali ipak nisu samo to. Da je to tako, pokazuju i neki podaci o njihovom socijalnom porijeklu. Iako su i svećenici najvećim dijelom iz siromašnih seljačkih obitelji, ipak nije beznačajan broj svećenika koji potječu iz radničkih obitelji i nešto manji broj iz obitelji intelektualaca. To posebno vrijedi kada je riječ o svećenicima u Ljubljani, Rijeci, Sarajevu, Subotici. Zanimljivo je da je nešto veći broj svećenika u zadarskoj, đakovačkoj, sarajevskoj i zrenjaninskoj biskupiji koji potječu iz obitelji intelektualaca.

Ono što nas je posebno zanimalo jest podatak o tome da postoji značajna povezanost između socijalnog porijekla i mjesta obavljanja svećeničke dužnosti, kao i same službe unutar postojeće hijerarhije tih dužnosti. Tako se pokazalo da seoska djeca, dakle svećenici iz seoskih područja ostaju na službi uglavnom na selu, dok svećenici rođeni u gradu ostaju više na dužnosti u gradu. Ovi drugi također brojnije sudjeluje u nekim »uglednijim« službama unutar obavljanja različitih dužnosti.

Mnoge će svakako zanimati podaci o brojnosti obitelji iz kojih se pomlađuje svećenički kadar. I danas, naime, najveći broj svećenika dolazi upravo iz obitelji u kojima je visok broj djece. Osobito ovo dolazi do izražaja u SR Hrvatskoj i SR Sloveniji u kojima je ukupan broj članova po domaćinstvu nešto manji od jugoslavenskog prosjeka. I danas svećenici dolaze iz obitelji koje imaju prosječno 6,25 djece. Naravno da ima raznolikosti u tom pogledu prema različitim sredinama i krajevima.

Kako ovdje možemo iznijeti samo dio rezultata objavljenih u *Svescima*, ukazat ćemo još samo na neke iz grupe t. zv. čvrstih pokazatelja koji idu u red socijalnih oznaka današnjih svećenika.

Ovo je istraživanje uz ostalo potvrdilo, i to u značajnoj mjeri, da svećenici dolaze iz obitelji koje se smatraju »praktičnim katolicima« (misli se na one koji vrše katoličku vjeru). Taj se broj penje do 96,5%, dok vrlo mali dio svećenika dolazi iz obitelji koje se smatraju vjernicima, ali ne vrše vjerske obveze, takvih je 1,4%. Slijedećih 1,8% svećenika dolazi iz obitelji u kojima je majka vjernica, a otac religiozno ravnodušan. Svega 0,3% svećenika dolazi iz obitelji u kojima su roditelji religiozno ravnodušni ili »nevjernici«.

Te smo podatke iznijeli i zbog toga da ukažemo da je broj svećenika, t. j. mladih ljudi koji se opredjeljuju za svećenička zvanja — iako je u stalnom opadanju — ipak dostatan da zadovolji suvremene potrebe Crkve. Pitanje je samo kako te svećenike najbolje rasporediti, naravno u sklopu opće reorganizacije Crkve. Uz još niz pitanja u spomenutoj se anketi dotaklo i pitanje svećeničkog celibata. To pitanje nije bilo tako postavljeno da bismo mogli slobodno zaključivati o tome tko je ili koliko je svećenika »za«, a koliko »protiv« celibata. No, zanimljivi su neki razlozi koje su svećenici naveli u prilog celibata. Tako je najveći dio svećenika naveo praktične razloge, njih 37,8% drži da mogu znatno uspješnije djelovati ako ni uz koga nisu vezani osim uz Crkvu. Drugi razlog koji po svojoj brojnosti premašuje polovicu potvrđenih odgovora potvrđuje istu misao ističući da svećenici ne žele svoju ljubav prema Bogu ni s kim dijeliti. Naprotiv, teološki su i idejni razlozi nešto manje zastupljeni. No ima i onih, i to dosta visok broj, koji su izravno ili neizravno protiv celibata. Tako jedan, ilustrativno, piše: »Kraljevstvo se nebesko i kroz brak može postići. Neka Crkva dade slobodu pa će se onda vidjeti tko se odriče 'radi Krista', 'poradi Kraljevstva'«. Zanimljivo je navesti da svećenici smatraju da kršćanska zajednica više cijeni svećenika poradi celibata (75,9% odgovora), dok samo 1,5% svećenika smatraju da su zbog toga manje cijenjeni. Iz drugih je pokazatelja također vidljivo da je pitanje celibata vrlo zanimljivo za svećenike, pa mnogi prosvjeduju što o tome nisu izravno pitani. — Analiza je također pokazala i niz drugih zanimljivih podataka o tom problemu.

Iako je anketa o kojoj je riječ nedovršena, t. j. iako u njoj nisu izneseni svi podaci, što i nije bilo moguće, ipak možemo i moramo kazati da je to uspješan »sociološki presjek« svećenika danas, i svećenika u nas. Kako ni sama Crkva ne raspolaže s točnim podacima o mnogim važnim pitanjima koja su vezana uz svećenika i svećeništvo uopće, ova je anketa očito svijetli putokaz u kojem pravcu treba istraživati i kako usmjeriti odgoj i smjer novih svećenika u nas i u svijetu.